

28.V.2019

Καθηγήτρια Άννα Ταμπάκη
Τμήμα Θεατρικών Σπουδών

*Αγαπητέ Κύριε Αναπληρωτή Πρύτανη,
Αγαπητή Κυρία Κοσμήτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής,
Αγαπητή Κυρία Πρόεδρε του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών,
Αγαπητές, Αγαπητοί Πρόεδροι και Αναπληρωτές Πρόεδροι,
Αγαπητοί Ομότιμοι Καθηγητές,
Αγαπητές, Αγαπητοί Συνάδελφοι,
Αγαπητέ Φίλε Δημήτρη Μαυρίκιε,
Αγαπητοί Καλλιτέχνες και συνεργάτες του τιμωμένου,
Αγαπητές μας Φοιτήτριες, Αγαπητοί μας Φοιητές,
Κυρίες και Κύριοι,*

Ο Δημήτρης Μαυρίκιος γεννήθηκε στο Κάιρο της Αιγύπτου, στη χώρα που διασχίζει και γονιμοποιεί ο Νείλος, το «αρχέγονο ποτάμι» – δανείζομαι την ωραία αυτή έκφραση από τη συλλογή διηγημάτων της αγαπημένης του μητέρας Μαρίας Γαρζώνη-Μαυρικίου, *Ποτάμια*.¹

Τα γεγονότα του Σουέζ, έφεραν τον αδυσώπητο άνεμο του πολέμου στη ζωή της οικογένειας: στους γονείς του, τον Γιάννη Μαυρίκιο, πολιτικό μηχανικό, τη γλωσσομαθή και καλλιεργημένη μητέρα του Μαρία, στον αδελφό του και στον ίδιο, μικρά παιδιά τότε. Φόβος, μετακινήσεις σε πόλεις-σταθμούς στην Ανατολή και στη Δύση, τα διαδοχικά *ποτάμια* των διηγημάτων της μητέρας του, το υγρό στοιχείο που ενώνει και χωρίζει, διαχρονικό διαπολιτισμικό στοιχείο επικοινωνίας, καθώς και οι αρχαίοι θαλάσσιοι δρόμοι της Μεσογείου που τροφοδότησαν αργότερα την έμπνευση του νεαρού δημιουργού.

Ο Δημήτρης Μαυρίκιος ευτύχησε να γνωρίσει πολλές γλώσσες και πολιτισμούς. Αυτή η όσμωση, ο βιωμένος συγκρητισμός, που αυξάνει την ευαισθησία και την περιέργεια του ατόμου, επέδρασε ευεργετικά, διεγερτικά στην ψυχοσύνθεση του παιδιού, του νεαρού Δημήτρη αργότερα που διέθετε καλλιτεχνική ιδιοσυγκρασία.

¹ Μαρία Γαρζώνη-Μαυρικίου, *Ποτάμια*, Κέδρος, Αθήνα, 2015.

Ερχομός στην Αθήνα, όπου φοιτά στη Λεόντειο Σχολή· με το ξέσπασμα της δικτατορίας του 1967 ακολουθεί τους γονείς του στο Παρίσι.

Στέρεες και πλούσιες στάθηκαν οι σπουδές του στη Σορβόνη: φιλολογία και θεατρολογία στο Paris III. Σπουδαία υπήρξαν τα ακούσματά του, αφού ανάμεσα στους δασκάλους του συγκαταλέγονταν ο Bernard Dort, ο Γιώργος Σεβαστίκογλου, ο Jacques Scherer.

Από την «πόλη του Φωτός» στην «Αιώνια πόλη», από τον Σηκουάνα στον Τίβερη, όπου ακολουθούν οι σπουδές του στον κινηματογράφο, στην Κρατική Σχολή Κινηματογράφου, στο Centro Sperimentale di Cinematografia της Ρώμης, με δάσκαλο τον Roberto Rossellini. Στη διάρκεια των σπουδών του παρακολούθησε γυρίσματα ταινιών του Federico Fellini, του Mauro Bolognini και του Pietro Germi.

Πτυχιακή εργασία του ήταν η πρώτη μεγάλου μήκους ταινία του, *Τρωάδες*, σε δικό του σενάριο, βασισμένο στον Ευριπίδη και τον Σενέκα. Το 1967 γύρισε την πρώτη του ταινία μικρού μήκους *Πρίαπος*· δικό του το σενάριο, βασισμένο στη *Σάτιρα I/VIII* του Οράτιου.

Η μεταπολίτευση τον φέρνει στην Ελλάδα και ξεκινά ο κύκλος του κινηματογράφου, με έμφαση στο documentaire. Μερικούς μήνες μετά αρχίζει μια γόνιμη περίοδος έρευνας και αναζήτησης στη Νότιο Ιταλία για τις εκεί ελληνόφωνες μειονότητες. Εξοπλισμένοι με τον Λευτέρη Παυλόπουλο με μια ελαφριά κάμερα, με πολλά μέτρα ταινίας και άμετρο νεανικό ενθουσιασμό, κάνοντας τα πάντα μόνοι τους, γυρίζουν το συγκλονιστικό *Polemónta* που, όπως ήταν επόμενο, βραβεύεται αλλά και γίνεται ευρύτερα αποδεκτό.

Με ενδιαμέση τη μεγάλου μήκους ταινία του *Στο δρόμο του Λαμόρε* (1980), βασισμένη στη νουβέλα του Giovanni Verga, «La Lupa», που αποσπά εγκωμιαστικές κριτικές και στο εξωτερικό, γυρίζει την περίοδο 1976 με 1981 είκοσι (20) documentaires. Αναμφίβολα, μια από τις κορυφαίες στιγμές υπήρξε η σειρά *Γεφύρια του Ιονίου* (1982-1986), δώδεκα ημίωρα κινηματογραφικά «λευκώματα» για την κρατική τηλεόραση, ένα «προσωπικό οδοιπορικό αναζήτησης του κοινού πολιτισμού Ελλάδας και Ιταλίας, από την *Οδύσσεια* ως σήμερα», σύμφωνα με τον σκηνοθέτη. Έτυχε ευρείας απήχησης και τιμήθηκε με Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών.

Συγκλονιστικό είναι και το *Μεσογειακό τρίπτυχο για τα Πάθη* (1986), δραματοποιημένο documentaire με θέμα τη συγκριτική προσέγγιση του βιώματος του Θείου Πάθους στην ορθοδοξία και τον καθολικισμό σε τρεις χαρακτηριστικές χώρες της Μεσογείου: Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία.

Επιστέγασμα της ενασχόλησής του με το documentaire, και μια διεισδυτική αισθητική υπέρβασή του, αποτελεί το δραματοποιημένο ποιητικό δοκίμιο για τον γεννημένο στον Βόλο ιταλό πρωτοπόρο (μεταφυσικό) ζωγράφο Giorgio de Chirico, *AEigma est* (1989). Πολυβραβευμένο κι αυτό.

Ο κύκλος των ταινιών κλείνει περίπου το 1990, όμως ο κινηματογράφος μένει σταθερά παρών στην καλλιτεχνική του δημιουργία, αρχής γενομένης από τη συνεργασία του με τους Μίνωα Βολανάκη, Μάνο Χατζιδάκι και Διονύση Φωτόπουλο στο ανέβασμα της όπερας *Mahagonny* (Εθνική Λυρική Σκηνή, 1977), όπου ενέταξε σ' ένα μεγάλο μέρος της παράστασης κινηματογραφικά δρώμενα σε τρεις μεγάλες οθόνες.

Να δώσω το λόγο εδώ σε έναν άκρως διαισθητικό και διεισδυτικό φιλόλογο-ποιητή, τον Δημήτρη Μαρωνίτη. Τους έδεσε μεγάλη φιλία, φιλία που δημιουργήθηκε μέσα από τις εκλεκτικές συγγένειες που τους ένωσαν. Είχε μιλήσει, σε συνέντευξή του στην εκπομπή «Παρασκήνιο» της Κρατικής τηλεόρασης με θέμα: «Έρευνα για ένα πορτραίτο του Δ. Μαυρίκιου»,² για το πρώτο έναυσμα, τους διαδοχικούς σταθμούς αυτής της πνευματικής γνωριμίας: εν αρχή τα *Γεφύρια του Ιονίου* – εντυπωσιάζεται και του τηλεφωνεί για πρώτη φορά – ακολουθεί η πρώτη παράσταση του Pirandello, στο ΚΘΒΕ, *Έξι πρόσωπα ζητούν συγγραφέα* και έρχεται, τέλος, το *AEigma est*.

Επισημαίνει ο Μαρωνίτης ότι «και η τέχνη ορίζεται με τρόπο συγκριτικό όπως και η επιστήμη [...] Ανακαλύπτουμε [με τον Μαυρίκιο] σαν τα μικρά παιδιά το θέατρο σαν να μην είχαμε ξανασυναντηθεί μαζί του, όπως συνέβαινε κάποτε με τον Κουν και τον Βολανάκη».

Τύχη αγαθή: η πρώτη του αναμέτρηση με το θέατρο ήταν με έναν συγγραφέα που τον στοιχειώνει, καθώς συμβαίνει, το ομολογεί ο ίδιος, και με τον Tennessee Williams. Και με τους δυο έχει την ίδια «εμμονή», όπως την αποκαλεί.

Για τον Δημήτρη Μαυρίκιο, οι παραστάσεις του, τα έργα που ανεβάζει δεν έχουν τη ροή της κανονικότητας, της ρουτίνας ενός «επαγγελματία» σκηνοθέτη. Ενώ μελετά, μεταφράζει, συλλέγει εικόνες και εμπειρίες, το νέο έργο εισβάλλει δυναμικά, καθηλωτικά στον κόσμο του, παθιάζεται μαζί του, ακαταπόνητος ασχολείται για το στήσιμο της παράστασης με το σύνολο των στοιχείων της: τον λόγο, την υπόκριση, τον ήχο, την εικόνα, ασκώντας στον μέγιστο βαθμό τις δυο μεγάλες αρετές του: την

² <https://archive.ert.gr/6718/> · ηλεκτρονική ανάκτηση: 27/5/2019.

κατακτημένη γνώση που διαθέτει – καταβυθίζεται σε μια έρευνα επιστημονική, θεατρολογική, γλωσσική και την ευαισθησία του.

Για τον Μαυρίκιο, τα *Έξι πρόσωπα* του Pirandello αποτελούν ένα δύσκολο και μεγαλοφυές έργο. Οριοθετούν τη δύναμη του θεάτρου, τοποθετώντας τον θεατή μέσα στη επίκεντρο της δράσης. Καθοριστικό στοιχείο της «πιραντελλικότητας» που το ανιχνεύει και στον *Γυάλινο Κόσμο*· όλοι θυμόμαστε την εμβληματική παράσταση που έστησε στον επάνω όροφο του θεάτρου «Εμπρός».³ Κι εδώ ανασύρω από τη μνήμη μου τις εύστοχες παρατηρήσεις του στο μεταπτυχιακό μου σεμινάριο για τη μέγιστη σημασία της απόδοσης του τίτλου ενός έργου: ο οικείος μας, τόσο εύθραυστος *Γυάλινος Κόσμος*, είναι στην πραγματικότητα ένα *Γυάλινο Θηριοτροφείο*. Αλλά και την έρευνά του με βάση τη reading edition του έργου, που του έδωσε μια άλλη αντίληψη για την παράσταση.

Στο θέατρο, τα θέματα, τα πανανθρώπινα μοτίβα ενώνονται με έναν μυστηριακό, διαχρονικό τρόπο. Όταν καταπιάστηκε, αμέσως μετά, με την *Ηλέκτρα* του Σοφοκλή για το Φεστιβάλ Επιδαύρου, ομολογεί ότι ανακάλυψε τις ίδιες μυστικές διόδους, τον ίδιο εξοντωτικό οικογενειακό πυρήνα: μια κυριαρχική μητέρα, έναν πατέρα απόντα, την ιδιαίτερη σχέση της αδελφής με τον αδελφό, την ύπαρξη του φίλου.

Ο ίδιος αλλά και οι στενοί του συνεργάτες, για παράδειγμα ο ταλαντούχος συνθέτης Νίκος Κυπουργός, αναφερόμενοι στις παραστάσεις του, μιλούν για την κατασκευή μιας λεπτομερούς «σκηνοθετικής παρτιτούρας». Ας προσέξουμε τούτο: επειδή ο σκηνοθέτης έχει το χάρισμα να ελέγχει το σύνολο των επί μέρους, το κείμενο, το οποίο το μεταφράζει ή το διασκευάζει και το δουλεύει ο ίδιος με τους ηθοποιούς του, τον ήχο, τη μουσική, γνώση που κατέχει καλά, την εικόνα, που είναι σε θέση να ελέγξει απόλυτα, έχουμε την απόλυτη σύζευξη των τεχνών.

Δεν θα ήθελα να μιλήσω για έναν «λόγιο», όχι όμως «σχολαστικό» σκηνοθέτη, που στοχάζεται και αναμετριέται αισθητικά με την παραμικρή λεπτομέρεια στο ύφος μιας επιστημονικής ανάλυσης. Πώς θα μπορούσα άλλωστε να το πράξω αυτό αφού με έχει σαγηνεύσει, κι εμένα και τους φοιτητές μου τόσα χρόνια, όταν τον έχουμε ακούσει να μιλά για τις προηγούμενες σκηνοθεσίες του και τις μεταφράσεις του, να τις αναλύει και να τις σχολιάζει με υπέροχο τρόπο, όταν περνά από την περιγραφή του σκηνικού

³ Μυρτώ Λοβέρδου, «Δημήτρης Μαυρίκιος. Ο σκηνοθέτης της χρονιάς...», *Το Βήμα*: <https://www.tovima.gr/2008/11/24/archive/dimitris-mayrikios-2/>; ηλεκτρονική ανάκτηση: 27/5/2019.

χώρου (*Γυάλινος Κόσμος*), στο μαγικό *Έβδομο ρούχο*⁴ και στην αγαπημένη του Αλέκα Παϊζή, στη «δασκάλα» του, όπως την ονομάζει, ή στον *Ερρίκο τον Δ΄*, ένα ‘work in progress’ (2008).⁵ Όταν περνά από την ανακάλυψη της εσωτερικής μετρικής του κειμένου (*Σαλώμη* του Oscar Wilde) στην αναδίφηση της reading edition (*Γυάλινος Κόσμος*) και στην πλήρη αποκατάσταση των τόσο πρωτοποριακών για την εποχή του Williams οδηγιών για τη χρήση κινηματογραφικών πλάνων, τέλος, στην ένταξη του ποιήματος για τον Άγιο Σεβαστιανό (συμβολικά Σεμπάστιαν άλλωστε ο κεντρικός ήρωας) στο *Ξαφνικά πέρσι το καλοκαίρι*.⁶

Κι από μια στιγμή και πέρα, να παρακολουθούμε τις νέες «εν τω γίνεσθαι» δουλειές του, με αποκορύφωμα τις πιο πρόσφατες, την *Πάπισσα Ιωάννα*, την περιπετειώδη εξιστόρηση της πραγματικής ζωής της Κορνηλίας Ροδοκανάκη, μετέπειτα Ροΐδη και τον ψυχογραφικό συσχετισμό του προσώπου της μητέρας με την παραγμένη ζωή της Ιωάννας,⁷ μια δουλειά που εξελίχθηκε σε δυο φάσεις, σε δυο συνεχόμενες χρονιές στο Φεστιβάλ Αθηνών, και στο *Απόψε αυτοσχεδιάζουμε*,⁸ όπου στα δυο εξάμηνα του μαθήματος ακούσαμε την υπόκριση (Γιούλικα Σκαφιδά, Γιάννης Βογιατζής) και τη μοναδική μουσική επένδυση του έργου να διαμορφώνονται, ένα έργο «εν τη γενέσει»!

Ο δάσκαλός του, ο Βολανάκης, τού επέβαλε εξ αρχής να δουλεύει ο ίδιος τις μεταφράσεις του. Σοφή επιλογή. Η γλωσσομάθειά του επέτρεψε να το πραγματοποιήσει με άνεση.

«Μια μετάφραση, λέει ο ίδιος, είναι σαν 300 ή 500 αναγνώσεις αν γίνει όπως πρέπει να γίνει. Αποτελεί μια εμπειρία προκαταβολική της διδασκαλίας». Ο Δημήτρης Μαυρίκιος ως μεταφραστής είναι έξοχος. Δουλεύει το μέτρο με γνώση και μαεστρία. Είναι από τους πρώτους, μάλλον ο πρώτος με την έμμετρη μετάφραση του *Ρωμαίου και της Ιουλιέτας* που εισήγαγε αυτόν τον νεωτερισμό στις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα, τόλμημα το οποίο ακολούθησαν στη συνέχεια σημαντικοί μεταφραστές

⁴ Συνέντευξη στη Μυρτώ Λοβέρδου, «Το δικό μου *Έβδομο ρούχο*», *Το Βήμα*: <https://www.tovima.gr/2008/11/24/culture/dimitris-mayrikios-3/> · ηλεκτρονική ανάκτηση: 27/5/2019.

⁵ Συνέντευξη στη Μυρτώ Λοβέρδου, «Ραντεβού με τον Πιραντέλο», *Το Βήμα*: <https://www.tovima.gr/2008/11/25/culture/ranteboy-me-ton-pirantelo/> · ηλεκτρονική ανάκτηση: 27/5/2019.

⁶ Κριτική της Αναστασίας Ρίζου στο: <https://www.culturenow.gr/ksafnika-persi-to-kalokairi-dhmhtrhs-mayrikios-kritikh-theatro/> · ηλεκτρονική ανάκτηση: 27/5/2019.

⁷ Η «Πάπισσα Ιωάννα» διά χειρός Δημήτρη Μαυρίκιου»: <https://www.thetoc.gr/politismos/article/h-papissa-iwanna-dia-xeiros-dimitri-maurikiou> · ηλεκτρονική ανάκτηση: 27/5/2019.

⁸ Σοφία Ευτυχιάδου, «*Απόψε αυτοσχεδιάζουμε*: ένα αληθινό, σαν ψέμα, αριστούργημα»: <https://www.elculture.gr/blog/article/απόψε-αυτοσχεδιάζουμε-ένα-αληθινό-σαν-ψέμα-αριστούργημα/> · ηλεκτρονική ανάκτηση: 27/5/2019.

και σκηνοθέτες. Έδωσε έξοχα αποτελέσματα με την *Ανδρομάχη*, τον «Άμλετ των Γάλλων»,⁹ όπως την αποκάλεσε, του Ρακίνα που ανέβασε για το Εθνικό Θέατρο (Φεστιβάλ Επιδαύρου και σε περιοδεία), μια τραγωδία που περικλείει στους στίχους της απόφια τη μνήμη του πολέμου της Τροίας, της κλαγγής των όπλων και του ολέθρου, μια από τις ωραιότερες και πιο κλασικές του γάλλου συγγραφέα.

Με τη *Φρεναπάτη* (*L'illusion comique*) του Corneille, πάλι για το Εθνικό Θέατρο (Κεντρική Σκηνή) έδωσε το απόσταγμα ενός έργου του μπαρόκ που αποθεώνει τη μαγεία, την ψευδαίσθηση του θεάτρου.¹⁰

Το μεταφραστικό εγχείρημα τον κερδίζει ολοένα και περισσότερο, και αυτό αποδεικνύεται με το μεγάλο του τόλμημα να φιλοτεχνήσει τη μετάφραση της *Κόλασης* (*L'inferno*) του Dante, την οποία ολοκλήρωσε πριν από λίγο καιρό.

Θα κλείσω την ομιλία μου με τη φετινή μεγάλη επιτυχία του *Απόψε αυτοσχεδιάζουμε*, στην οποία ο Δημήτρης Μαυρίκιος εμφανίστηκε και ως ηθοποιός: ο Σκηνοθέτης-ενορχηστρωτής.

Γράφει στο σκηνοθετικό του σημείωμα: «Πρόκειται για ένα απόλυτο έργο θεάτρου εν θεάτρω (ή μάλλον θεάτρου εν θεάτρω εν θεάτρω), το οποίο τολμώ να το χαρακτηρίσω ως το 'κρυφό αριστούργημα' του Πιραντέλλο. Κρυφό και υπό την έννοια ότι μια πρώτη ανάγνωσή του δεν αποκαλύπτει εύκολα τη δύναμή του, κάτι που οφείλεται κυρίως στο ότι οι χαρακτήρες του – εν μέρει και η δράση του – δεν έχουν ολοκληρωθεί από τον Πιραντέλλο, καθώς θα προκύψουν στην ουσία από τους ερμηνευτές της εκάστοτε παρουσίας του. Οι ηθοποιοί θα υποδυθούν πρώτα τον εαυτό τους και μόνο αργότερα τους ήρωες της μυθοπλασίας που βασίζεται στο διήγημα του Πιραντέλλο 'Λεονόρ αντίο', πάνω στο οποίο θα αυτοσχεδιάσουν μέσα από μια οδυνηρή διαδικασία, ικανή να οδηγήσει ακόμα και στο θάνατα».

Μια άκρως λεπταίσθητη ερμηνεία, πλαισιωμένη από την υπέροχη μουσική του Μάνου Χατζιδάκι, αυτή που ακούστηκε στην πρώτη αθηναϊκή παράσταση του 1961 (θέατρο Αθηνών, σκηνοθεσία Δημήτρη Μυράτ), σε διασκευή, προσαρμογή και

⁹ Συνέντευξη στη Μυρτώ Λοβέρδου, «Η Ανδρομάχη είναι ο Άμλετ των Γάλλων», *Το Βήμα*: <https://www.tovima.gr/2008/11/25/culture/i-andromaxi-einai-o-amlet-twn-gallwn/> · ηλεκτρονική ανάκτηση: 27/5/2019.

¹⁰ Συνέντευξη στη Μυρτώ Λοβέρδου, «Δημήτρης Μαυρίκιος. Ανήκει στη γενιά των θυτών, ζει στη γειτονιά των θυμάτων», *Το Βήμα*: <https://www.tovima.gr/2010/10/03/culture/dimitris-mayrikios-anikei-sti-gechia-twn-thytw-n-zei-sti-geitonias-twn-thymatwn/> · ηλεκτρονική ανάκτηση: 27/5/2019.

ενορχήστρωση του Νίκου Κυπουργού. Όλοι οι ηθοποιοί θαυμάσιοι, με προεξάρχουσα τη συγκλονιστική ερμηνεία του Γιάννη Βογιατζή.

Ο αποψινός μας τιμώμενος αποτελεί έναν ιδιοφυή, εκρηκτικό συνδυσμό διασταύρωσης «αρχέγονων» πολιτισμών, έναν «ουμανιστή» πολίτη του κόσμου, ταυτοχρόνως δε εραστή της τεχνολογίας και δεινό γνώστη της, έναν υπερευαίσθητο αναγνώστη και ερμηνευτή, έναν διεισδυτικό ερευνητή, έναν τελειομανή σκηνοθέτη και μεταφραστή και μια αληθινή, βαθιά καλλιεργημένη, αισθαντική προσωπικότητα!

Αγαπητέ μας Δημήτρη Μαυρίκιε, σας εύχομαι από καρδιάς να μας οδηγήσετε σε πολλές ακόμη διανοητικές και καλλιτεχνικές απολαύσεις!